

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Матвієнків Світлана Миколаївна
Штерн Валерій Юхимович

Політична соціологія
для студентів Інституту історії, політології і міжнародних відносин
(спеціальність Політологія)

Методичні рекомендації

Івано-Франківськ
2014

УДК- 316.334.3
ББК- 66.011.43
МЗЗ Ш62

Матвієнків С.М., Штерн В.Ю. Політична соціологія. Методичні рекомендації для студентів Інституту історії, політології і міжнародних відносин (спеціальність Політологія)./ Матвієнків С.М., Штерн В.Ю. . – Івано-Франківськ, 2014. - 26 с.

Рецензенти:

Климончук Василь Йосипович, доктор політичних наук, професор кафедри політології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Фомін Володимир Миколайович, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії і соціології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

;

Схвалено на засіданні кафедри політології Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

(протокол № _7_ від 4 лютого 2014 р.).

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 5 від 6 березня 2014 р.).

ЗМІСТ

Передмова.....

Тематичний план.....

Навчальна програма курсу

Плани та методичні рекомендації до семінарських занять.....

Контрольні питання до іспиту

Питання тестів

Рекомендована література.....

ПЕРЕДМОВА

Українське суспільство перебуває в процесі соціально-політичної трансформації, яка породжує проблеми в різних сферах суспільного життя. Їх вирішення вимагає значних зусиль перш за все політичних еліт, держави, владних структур. У країні відбувається пошук ефективних шляхів економічного, соціального та політичного розвитку, пріоритетів її зовнішньої та внутрішньої політики. Навіть цей неповний перелік проблем засвідчує необхідність глибокого та всебічного аналізу економічних, соціально-політичних та гуманітарних питань, що нагромадились протягом значного періоду функціонування української держави.

Активну участь в усвідомленні цих питань повинні відігравати суспільні науки. Серед них важливе місце займає політична соціологія як один з напрямків політичної науки. За останні роки інтерес до цієї науки значно зріс. Це обумовлено тим, що, по-перше, політична соціологія володіє широкими можливостями аналізу, інтерпретації і пояснення політичних явищ і процесів. В умовах трансформації українського суспільства наукові підходи і висновки політичної соціології є не тільки актуальними, але й необхідними як науковій громадськості так і політикам. По-друге, розвиток політичної соціології є важливим засобом політичної перебудови українського суспільства. По-третє, без глибокого знання політичної соціології не можливо здійснювати професійну підготовку високоякісних аналітиків серед політологів.

Політична соціологія ставить перед собою перш за все завдання розробки сучасної теоретичної бази суспільної науки в Україні, яка дозволила б фахівцям, представникам владних структур, законодавчої та представницької влади розв'язувати проблеми і прогнозувати подальший розвиток політичної системи, а також сприяла би підвищенню рівня участі всіх членів суспільства у прийнятті загальнодержавних рішень.

За роки незалежності в Україні накопичено багатий емпіричний матеріал, який належить до різних аспектів політичної, соціальної сфери суспільства, проводяться численні дослідження в галузі соціальних наук. Разом з тим визначились деякі проблеми. По-перше, рівень теоретичного осмислення соціального інституту політики в цілому, його окремих складових залишається невисоким і найчастіше не відповідає вимогам наукового пізнання. По-друге, суспільні науки поки що демонструють недостатню обізнаність із світовими науковими досягненнями. По-третє, спостерігається суттєвий розрив між теоретичним і емпіричним рівнем наукового аналізу політичних та соціальних явищ і процесів. Результатом цього є значні прогалини у вивченні політичної сфери і особливо її соціологічних аспектів.

Одним із шляхів подолання таких труднощів є підготовка фахівців у галузі як політології так і політичної соціології. Це дозволить їм поєднувати уміння проводити емпіричні дослідження і якісний теоретичний аналіз. Важливу роль у цьому процесі повинні відіграти навчальні та методичні матеріали з нормативного курсу «Політична соціологія».

Методичні рекомендації підготовлені на основі узагальнення досвіду читання курсу «Політична соціологія» для студентів Інституту історії, політології і міжнародних відносин, які навчаються за спеціальністю «Політологія». Навчальний

предмет «Політична соціологія» викладається на 4 курсі і розрахований на 60 год. Він дає можливість розкрити зміст взаємодії політики з усіма сферами суспільного життя – економічною, соціальною, духовною. Основна мета методичних рекомендацій – допомогти у професійній підготовці фахівців- політологів, здатних кваліфіковано аналізувати питання політики як з політологічної, так і з соціологічної точки зору.

На основі отриманих знань з навчальної дисципліни «Політична соціологія» студенти повинні:

- знати основні питання курсу, специфіку предмета його методи і функції, основні етапи становлення та розвитку політичної соціології;
- оволодіти понятійним апаратом та основними методиками соціологічних досліджень політичних явищ і процесів, аналізувати складні проблеми взаємодії політики із суспільним життям, при цьому в центрі уваги повинен знаходитись людський аспект всіх явищ суспільно-політичного життя;
- ознайомитись з важливими теоретичними і емпіричними дослідженнями зарубіжних та вітчизняних вчених з політичної соціології;
- аналізувати соціально-політичне структурування суспільства, соціальні аспекти політики та прогнозувати її розвиток;
- аналізувати вплив соціальних груп на політичні процеси і явища в державі.

Разом з тим, студенти у процесі вивчення курсу повинні отримати соціологічні знання із таких політичних проблем:

- чим є суспільство і держава з політико-соціологічної точки зору;
- як пояснюються політичною соціологією влада і панування;
- якою є політична культура соціальних суб'єктів і як вона виражається у політичних відносинах;
- які є форми прояву і способи вивчення масової політичної свідомості;
- що таке групи інтересів, політичні партії та суспільно-політичні рухи як суб'єкти політики;
- у чому полягають соціальний та ціннісний аспекти виборів і поведінки виборців.

Навчальна робота студентів із опанування курсом «Політична соціологія» проводиться у формі лекцій, семінарських занять, консультацій, різних форм самостійної роботи. Підготовка до семінару пов'язана не тільки з темою і питаннями плану, але й залежить від форми проведення семінару, конкретних завдань, які студент отримує від викладача. Це можуть бути написання доповіді, реферату, сценарію політичної ситуації, зібрання та обробка матеріалу, самостійне вивчення додаткової літератури з курсу, робота з індивідуальними завданнями, а також спільна групова дискусія в ході семінарів. На семінарських заняттях також використовуються такі форми роботи як «мозкові атаки», ситуаційний аналіз й індивідуальні домашні завдання. Контроль якості засвоєння знань проводиться як в усній, так і в письмовій формі. З метою контролю і оцінки знань, вмінь студента використовуються: співбесіди, тестування, виконання індивідуальних і групових завдань.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва теми	Кількість год.	
		лекції	семінари
1	Політична соціологія як навчальна дисципліна.	4	2
2	Соціальне як визначальна категорія політичної соціології	2	
3	Теоретико-методологічні основи політичної соціології.	4	4
4	Місце політики в суспільному житті	4	2
5	Влада як соціальне відношення: соціологічні підходи до вивчення	4	2
6	Держава як категорія політичної соціології	2	2
7	Людина і держава: форми, методи і проблеми взаємодії	4	2
8	Суспільство і політика	6	4
9	Політична соціалізація	2	
10	Політична участь	4	2
11	Соціологія суб'єктів політичної діяльності	4	
	Усього :	40	20

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА КУРСУ

Тема 1.

Політична соціологія як навчальна дисципліна

Об'єкт і предмет політичної соціології. Структура політичної соціології. Соціологічні методи дослідження політики і політичних відносин. Функції політичної соціології. Політична соціологія в системі суспільних наук.

Тема 2.

Соціальне як визначальна категорія політичної соціології

Категоріальний апарат політичної соціології. Поняття та сутність соціального як феномену суспільного життя. Основні риси соціального та його види. Принцип взаємодії – методологічна основа соціального підходу.

Тема 3.

Теоретико-методологічні основи політичної соціології

Гене́за наукових ідей політичної соціології. Становлення політичної соціології як науки. Класичний етап її розвитку. Методологічні основи політичної соціології. Становлення політичної соціології в Україні.

Тема 4.

Місце політики в суспільному житті

Суть та призначення політики як соціального феномену. Особливість соціологічної інтерпретації політики. Політика як соціальне відношення та діяльність. Функції політики як соціального інституту і оцінка їх ефективності.

Тема 5.

Влада як соціальне відношення: соціологічні підходи до вивчення

Влада як центральний елемент організованого суспільства. Універсальні основи влади. Соціально-філософські інтерпретації влади. Політична влада: суть та основні характеристики. Легітимність політичної влади та її соціальні основи. Механізм контролю політичної влади суспільством.

Тема 6.

Держава як категорія політичної соціології

Соціологічні теорії та соціальні основи походження і сутності держави. Розвиток соціальних основ держави і її еволюція до сучасного стану. Бюрократія як соціальний феномен.

Тема 7.

Людина і держава: форми, методи і проблеми взаємодії

Досвід осмислення ідеї «людина і влада». Поняття та сутність громадянського суспільства. Форми і методи взаємодії громадянського суспільства і держави.

Тема 8.

Суспільство і політика

Взаємозв'язок культури і політики. Економіка і політика. Економічна політика. Соціальна сфера суспільства і політика. Взаємодія етносу і політики. Вплив етнонаціональних факторів на політичний процес.

Тема 9.

Політична соціалізація

Поняття і суть політичної соціалізації. Етапи та функції політичної соціалізації. Ідеологія і її роль в політичній соціалізації. Політичні орієнтації.

Тема 10.

Політична участь

Поняття, форми та фактори політичної участі. Специфіка політичного вибору, його вивчення. Політичний абсентеїзм: суть та фактори функціонування. Поняття та суть політичної поведінки. Виборець та його електоральна поведінка. Виборчий процес як об'єкт соціологічного аналізу.

Тема 11.

Соціологія суб'єктів політичної діяльності

Суспільні організації та рухи: суть, особливості, типологія та функції. Соціологічні підходи до вивчення груп тиску, корпоративізму, лобізму. Політичні партії: поняття, походження, структура та функції. Типологія політичних партій. Функціонування суспільних рухів, організацій і партій в сучасній Україні.

Плани та методичні рекомендації до семінарських занять

Пояснювальна записка

Семінарські заняття з курсу «Політична соціологія» проводяться зі студентами денної і заочної форми навчання Інституту історії, політології і міжнародних відносин (спеціальність «Політологія»). Семінарські заняття призначені для більш поглибленого обговорення матеріалу, який вивчається на лекціях, для контролю над самостійною роботою студентів з літературою, для набуття навиків ведення дискусій, а також володіння методиками, які використовуються в політичній соціології.

Суттєвим при вивченні даного курсу буде набуття навиків аналізу політичних відносин і використання соціологічних даних на практиці. Оскільки курс передбачає самостійну роботу студентів з конкретним матеріалом, то частина семінарів проходить у вигляді соціологічних практикумів, які, однак, не виключають належної підготовки до них.

Семінарські заняття здійснюються в різних формах:

Академічний семінар:

Студенти вивчають матеріал на задану тематику і на семінарському занятті проводиться опитування із кожного питання теми.

Семінар –дискусія, семінар-дебати:

Студенти готують матеріал теми, свідомо поділившись на угруповання, що б під час семінарського заняття представляти різні точки зору. Семінар-дебати схожий до дискусії за винятком того, що розмаїття думок і позицій обмежується двома альтернативами.

Рольова гра:

Семінарське заняття, на якому студенти засвоюють матеріал через своєрідну постановку тієї чи іншої політико-соціологічної сцени, тобто, коли кожен із студентів грає якусь роль соціального суб'єкта політичного життя, визначену темою семінарського заняття.

Застосовуються також інші види семінарських занять.

Практичні заняття:

Під практичним заняттям розуміється робота студентів із емпіричним матеріалом з використанням інструментарію політичної соціології, засвоєного в процесі вивчення тієї чи іншої теми курсу.

Крім того, передбачені такі форми навчання як самостійна робота студентів з першоджерелами та написання есе.

Семінар 1. Політична соціологія як наука і навчальна дисципліна (2 год.)

План

1. Предмет та об'єкт політичної соціології. Основні підходи та представники.
2. Структура політичної соціології.
3. Специфіка методичного апарату, що застосовується в політичній соціології.
4. Політична соціологія в системі суспільних наук. Її функції та зростання ролі в сучасних умовах.

Література

1. Амелин В. Социология политики: становление и современное состояние // В кн.: Социология в России. – 2000.
2. Барматова С. П. Політична соціологія. Курс лекцій. – К., 2003.
3. Безвербный А.С. Предмет и метод политической социологии // В кн.: Политическая социология / По ред. Сопова Г.П. – Ростов н/Д: Феникс, 1997.
4. Дехтярев А.А. Политический анализ как прикладная дисциплина: предметное поле и направления разработки // Полис. – 2004. - №4.
5. Городяненко В. «Соціологія політики», «політична соціологія» або «соціологія політичної сфери»? (історіографія проблеми) // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. - № 1.
6. Иванов В.Н., Семигин Г.Ю. Политическая социология. – М.: Мисль, 2000. – Глава первая: Политическая социология как наука.
7. Кола Д. Политическая социология. – М.: Весь мир, 2001. – Раздел I. Социология, политическая социология, политическая наука.
8. Липсет С.-М. Политическая социология // Американская социология. Перспективы. Проблемы. Методы. – М., 1972.
9. Политическая социология: Учебник для вузов / Под. редакцией Ж. Т. Тощенко. – М., 2009.
10. Сковчиляс Л. Сучасні підходи до визначення предмета та структури політичної соціології як навчальної дисципліни. – Львів: ЦПД, 2002
11. Тощенко Ж.Т., Бойко В.Э. Политическая социология: состояние, проблемы, перспективы // Социс. – 1990. - № 9.

Семінар 2. Еволюція наукових ідей політичної соціології (4 год.)

План

1. Генеза наукових поглядів щодо політики.
2. Становлення політичної соціології як науки. Класичний етап її розвитку.
3. Теоретичні моделі політичної соціології та методологія дослідження соціального контексту політики.
4. Основні сучасні парадигми політичної соціології. Становлення політичної соціології в Україні.

Література

1. Барматова С. П. Політична соціологія. Курс лекцій. – К., 2003.
2. Бодуен Ж. Вступ до політології / Пер. з фр. – К.: Основи, 1995.
3. Гаджиев К.С. Введение в политическую науку. – М., 2000.
4. Короткова Н., Лассуэл Г. Методология исследования проблем политики. // В кн.: Политическая наука на рубеже веков. – РАН, 2000-2004.
5. Политическая социология: Учебник для вузов / Под. редакцией Ж. Т. Тощенко. – М., 2009.
6. Политическая социология. / Под. ред. Сопова Г.П. – Ростов н/Д. : Феникс, 1997. – Раздел V. Выдающиеся социально-политические мыслители.
7. Рудич Ф.М. Політологія. Курс лекцій. – К., 2000.
8. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Підручник. – К.: Либідь, 2002.

Семінар 3. Місце політики в суспільному житті (2 год)

План

1. Суть та призначення політики як соціального феномена. Особливість соціологічної інтерпретації політики.
2. Політика як соціальне відношення та діяльність.
3. Функції політики як соціального інституту і оцінка їх ефективності.

Література

1. Баталов Э. Политическое – «слишком человеческое». – М., 2000.
2. Бурдые П. Социология политики. – М., 1993.
3. Вебер М. Покликання до політики // Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. – К., 1998.
4. Гаджиев К.С. Введение в политическую науку. – М., 2000.
5. Ильин М. О природе политики // Вестник МГУ. Сер. Политические науки. – 1995. - № 2.
6. Ильин М., Коваль Б. Что есть политика и что – наука о политике (опыт нетрадиционного обзора) // Политические исследования. – 1991. - № 4.
7. Мерриам Ч. Новые аспекты политики // Антология мировой политической мысли.- М., 1997.

8. Політологія: історія та методологія / Андрущенко В., Антоненко В. та ін.; За ред. Ф. Кирилюка. – К.: Здоров'я, 2000.
9. Політологія. Навчально-методичний комплекс: Підручник. – К., 2004.
10. Пугачев В.П., Соловьев А.И. Введение в политологию. – М., 1996.
11. Рікер П. Навколо політики. – К., 1995.
12. Рудич Ф.М. Політологія. Курс лекцій. – К., 2000.
13. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Підручник. – К.: Либідь, 2002.

Семінар 4. Влада як соціальне відношення: соціологічні підходи до вивчення (2 год.)

План

1. Влада як центральний елемент організованого суспільства. Універсальні основи влади.
2. Соціально-філософські інтерпретації влади.
3. Політична влада: суть та основні характеристики.
4. Легітимність політичної влади та її соціальні основи.

Література

1. Дехтярев А. Политическая власть как регулятивный механизм социального общения // Политические исследования. – 1996 - № 3.
2. Высоцкий А.Ю. Легитимность: анализ понятия // Грани. – 2003. - № 1.
3. Власть: Очерки современной политической философии Запада. – М., 1989.
4. Ильин М., Мельвиль А. Власть // Политические исследования. – 1997. - № 6.
5. Кравченко Ю., Чечель В. Легітимність політичної влади й можливості її досягнення // Політологічні читання. – 1993. - № 2.
6. Кокорська О.І. Легітимність влади та довіра в суспільстві, що трансформується: теоретико-методологічні проблеми // Наукові записки НаУКМА: Політичні науки. – Т.31. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2004.

Семінар 5. Держава як категорія політичної соціології (2 год.)

План

1. Соціологічні теорії та соціальні основи походження і сутності держави.
2. Розвиток соціальних основ держави і її еволюція до сучасного стану.
3. Проблеми соціологічного дослідження державних інститутів: їх відношення між собою, з населенням, недержавними учасниками політичного процесу.

Література

1. Бутенко А. Государство: его вчерашние и сегодняшние трактовки // Государство и право. – 1993. - № 7.
2. Гаман-Голутвинова О.В. Меняющаяся роль государства в контексте реформ государственного управления: отечественный и зарубежный опыт // Политические исследования. – 2007. - №4.
3. Иванов В.Н., Семигин Г.Ю. Политическая социология. – М.: Мысль, 2000.
4. Кола Д. Политическая социология. – М.: Весь мир, 2001.
5. Политическая социология: Учебное пособие для вузов / под. Редакцией Ж.Т. Тощенко. – М., 2009.
6. Рутар С. Держава як основний елемент політичної системи (методологічні аспекти) // Розбудова держави. – 1993. - № 7.
7. Сіленко А. Структурні особливості соціальної держави // Нова політика. – 1999. - № 4.
8. Удовиченко В. Соціальна держава: пошук оптимально прийнятної моделі соціально-економічного розвитку // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1999. - № 1.

Семінар 6. Людина і держава: форми, методи і проблеми взаємодії (2 год.)

План

1. Досвід осмислення ідеї «людина і влада».
2. Поняття та сутність громадянського суспільства.
3. Форми і методи взаємодії громадянського суспільства і держави.
4. Становлення і розвиток правової держави і громадянського суспільства в сучасній Україні.

Література

1. Арато А. Концепция гражданского общества: восхождение, упадок и воссоздание – и направление для дальнейших исследований // Политические исследования. – 1995. - №3.
2. Васильев В.А. Гражданское общество: проблемы его исследования. – М., 1995.
3. Гаджиев К.С. Гражданское общество и правовое государство // Мировая экономика и международные отношения. – 1991. - № 9.

4. Гранчук А.С. Особливості становлення громадянського суспільства в Україні: теорія і практика: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. політ. наук.: спец. 23.00.02 / А.С. Гранчук. Одес. нац. юрид. академія. – О., 2001.
5. Кола Д. Политическая социология. – М.: Весь мир, 2001. – Раздел IV. Часть четвертая.
6. Кин Дж. Демократия и гражданское общество / Пер. с англ. – М.: Прогресс-Традиция, 2001.
7. Магомедов К.О. Диалектика взаимодействия правового государства и гражданского общества. – М., 1997.

Семинар 7. Суспільство і політика (4 год).

Перше заняття

План

1. Взаємозв'язок культури і політики. Політична культура як предмет соціологічного аналізу.
2. Культурна політика та принципи її реалізації.
3. Економіка і влада. Історичні форми взаємодії економіки і політики.
4. Економічна політика та основні моделі її здійснення.

Література

1. Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура и стабильность демократии // Политические исследования. – 1992 - № 4.
2. Бурдяк В.І., Ротар Н.Ю. Політична культура країн Європи в контексті інтеграційних процесів. – Чернівці, 2004.
3. Гаджиев К.С. Политическая культура: концептуальный аспект // Политические исследования. – 1991 . - №6.
4. Дмитренко М. Особливості сучасної української політичної культури: проблеми визначення // Політичний менеджмент. – 2005 . - № 5.
5. Иванов В.Н., Семигин Г.Ю. Политическая социология. – М.: Мысль, 2000.
6. Матусевич В. Політична культура: Теоретико-методологічні проблеми дослідження // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. - № 4-5.
7. Мелчер Э. Политический механизм и рынок: выводы для демократических государств // Мировая экономика и международные отношения. – 1991. - №9.
8. Політична культура: теорія, проблеми, перспективи. – К., 2004.
9. Политическая социология: учебник для вузов / Под. редакцией Ж. Т. Тощенко. – М., 2009.

Друге заняття

План

1. Соціальна сфера суспільства і політика.
2. Взаємодія етносу і політики. Вплив етнонаціональних факторів на політичний процес.

Література

1. Андреев А. Этническая революция и реконструкция постсоветского пространства // *Общественные науки и современность*. – 1996. - № 1.
2. Дробижева Л.М. Национализм, этническое самосознание и конфликты в трансформируемом обществе. Основные подходы к изучению. – М., 1994.
3. Иванов В.Н., Семигин Г.Ю. Политическая социология. – М.: Мысль, 2000.
4. Макаренко С. А. Эволюция государства-нации: попытка деконструкции // *Политические исследования*. – 2008 . - №1.
5. Политическая социология: Учебник для вузов / Под. редакцией Ж. Т. Тощенко. – М., 2009.

Семинар 8. Політична участь (2 год.)

План

1. Політична поведінка: сутність, типологія, моделі політичного вибору.
2. Феномен політичного відчуження. Причини політичної апатії і абсентеїзму.
3. Сутність виборів і основні типи виборчих систем. Інститут виборів у політичному житті України.
4. Виборчий процес як об'єкт соціологічного аналізу.

Література

1. Ахрименко А.С. Пространственное моделирование электорального выбора: развитие, современные проблемы и перспективы // *Политические исследования*. – 2007. - № 2.
2. Бурдые П. Социология политики. – М., 1993
3. Вишняк О.І. Електоральна соціологія: історія, теорія, методи. – К., 2000.
4. Иванов В.Н., Семигин Г.Ю. Политическая социология. – М.: Мысль, 2000. – Глава десятая: Электоральное поведение.
5. Политическая социология: Учебник для вузов / Под. редакцией Ж. Т. Тощенко. – М., 2009.
6. Пушкарев Г.В. Изучение электорального поведения: контуры когнитивной модели // *Политические исследования*. – 2003. - № 3.
7. Левчик Д.А., Левчик Э.Г. Типы политического поведения населения // *Социологические исследования*. – 1997. - №12.

Тематика ессе

1. Опишіть та порівняйте основні підходи до розуміння сутності політичної соціології.
2. Порівняйте політологію і політичну соціологію, проаналізуйте як співвідносяться предмети цих наук.
3. Розкрийте зміст та структуру складових частини методології політичної соціології.
4. Проаналізуйте суть та призначення політики як соціального явища.
5. Проаналізуйте основні джерела та вияви влади як соціальної реальності.
6. Охарактеризуйте нації і держави як основні форми соціальної самоорганізації.
7. Проаналізуйте чинники, які сприяють розвитку громадянської культури в сучасному українському суспільстві.
8. Розкрийте основні принципи та форми взаємодії громадянського суспільства і держави.
9. Порівняйте політичну участь і голосування у розвинутих демократичних та сучасних посткомуністичних державах.
10. Проаналізуйте місце і значення соціальних та політичних рухів у демократизації і політичному розвитку суспільств.
11. Сформулюйте та проаналізуйте ідейні платформи сучасних парламентських партій в Україні та їх соціальну базу.
12. Поясніть, як співвідносяться соціальні конфлікти і етнічний націоналізм у сучасних суспільствах.
13. У чому полягають соціальний та ціннісний аспекти виборів і поведінки виборців.
14. Розкрийте суть політичної соціалізації як важливого чинника формування європейських цінностей громадян сучасної України.

Система поточного і підсумкового контролю знань студентів

Пояснювальна записка

Система контролю й оцінки знань розроблена для курсу «Політична соціологія», адресованого студентам, які навчаються за спеціальністю «Політологія». Система включає наступні форми поточного і підсумкового контролю:

Робота в семінарській групі (усно) – форма поточного контролю, мета якого – оцінити ступінь і якість участі студента в обговоренні основних питань і проблем навчального курсу, на семінарському занятті.

Проміжне тестування – передбачає засвоєння студентом пройденої частини навчального курсу, концепцій і підходів політичної соціології до дослідження політичних процесів, а також рівень знань цих підходів студентами. Для визначення якості засвоєння знань з курсу проводяться: письмові контрольні роботи, колоквіум з важливих проблем навчального курсу, перевірка конспектів студентів, в яких містяться матеріали їх самостійної роботи над науковою літературою, першоджерелами.

Методи та порядок оцінювання :

1. Підготовка до аудиторних занять, участь у дискусіях та тренінгах, інших формах групової роботи (20 балів).
 2. Написання та захист есе (20 балів).
 3. Написання контрольних робіт (10 балів).
 4. Екзамен (25-50 балів)
- Всього (100 балів).

За підсумками курсу студенти складають екзамен у письмово-усній формі. На основі сукупності оцінок різних форм контролю, а також результатів екзамену визначається підсумкова оцінка за курс: сума балів у межах 50-69 балів відповідає оцінці «задовільно» (сума менше 50 балів – оцінці «не задовільно»), 70-89 балів – оцінці «добре», 90-100 балів – оцінці «відмінно».

Питання тестів

1. Що є предметом політичної соціології:
 - а) люди;
 - б) політичні інститути;
 - в) ставлення людей до політичних інститутів.
2. Яке місце займає політична соціологія в системі наукового знання:
 - а) частина соціології;
 - б) частина політології;
 - в) самостійна наука, яка має свій власний об'єкт та предмет.
3. Поставте в потрібному порядку суспільні науки за рівнем зв'язків з ними політичної соціології:
 - а) політологія;
 - б) загальна соціологія;
 - в) історія;
 - г) психологія.
4. Що зближує політичну соціологію з такими науками, як політологія, історія, право :
 - а) сфера суспільних відносин, що вивчається;
 - б) методи дослідження;
 - в) категоріальний апарат.
5. У чому специфіка методичного апарату, що використовується в політичній соціології:
 - а) відсутня специфіка;
 - б) деякі методи не можуть застосовуватись в силу специфіки сфери політики;
 - в) соціологічні методи не можуть застосовуватися для дослідження політики.
6. Політична соціологія в теоретичному плані це:
 - а) загальна соціологічна теорія;
 - б) нетеоретична дисципліна;
 - в) теорія середнього рівня.
7. Чи має політична соціологія емпіричну базу:
 - а). емпірична база відсутня;
 - б). емпірична база частково присутня;
 - в). емпірична база є.
8. Розташуйте в потрібному порядку послідовність Ваших дій при проведенні дослідження з політичної соціології:
 - а) формулювання гіпотез дослідження;
 - б) збір і аналіз інформації про предметну сферу, отриману в ході дослідження;

- в) описання методики дослідження;
- г). формулювання предмета, об'єкта і цілей дослідження.

9.Що з названих проблем є одним із напрямків політичної соціології

- а) демографія;
- б) вибори;
- в) корпоративна культура.

10. Як називається напрям політичної соціології, який займається дослідженням міжнародних відносин:

- а) світова політика;
- б) теорія міжнародних відносин;
- в) соціологія міжнародних відносин.

11. Яка головна складність соціологічного аналізу політичної сфери:

- а) досить багато політичних організацій;
- б) закритість політичної сфери;
- в) відсутність методик аналізу.

12.Що Ви розумієте під громадянським суспільством:

- а) державні організації;
- б) все суспільство;
- в) суспільні структури.

13.Яку головну функцію покликані виконувати недержавні організації?

- а) участь у виборах;
- б) посередник у просуванні інтересів різних груп і верств населення у стосунках з державою;
- в) боротьба за владу.

14. Розташуйте основні проблеми соціологічного дослідження державних інститутів у порядку спадання:

- а) відносини між державними інститутами;
- б) відносини населення з державними інститутами;
- в) відносини населення з недержавними учасниками політичного процесу;
- г) відносини між недержавними учасниками політичного процесу.

15. Розташуйте основні методи (підходи) соціологічного аналізу держави і її функцій в порядку спадання, значення їх використання:

- а) порівняльний аналіз;
- б) системний аналіз;
- в) структурно-функціональний;
- г) моделювання.

16. Назвіть основні типи недержавних учасників політичних процесів:

- а) бізнес-структури;
- б) суспільні організації;
- в) уряд.

17. Назвіть основні типи суспільних організацій:

- а) групи інтересів;
- б) партії і суспільні рухи;
- в) групи тиску.

18. Назвіть основні відмінності партій і суспільних рухів:

- а) партії борються за політичну владу;
- б) рухи є більш чисельними організаціями, ніж партії;
- в) суспільні рухи ближчі до народу.

19. Що таке лобі:

- а) групи інтересів;
- б) групи тиску;
- в) об'єднання людей, які професійно і з вигодою для себе займаються прощтовхуванням необхідних політичних рішень.

20. Що таке політичний абсентеїзм:

- а) відмова від діяльності в політиці;
- б) відмова від участі у виборах та інших політичних заходах;
- в) апатія.

21. У чому головна причина політичної апатії :

- а) недовіра до політичної влади;
- б) відсутність фінансування;
- в) лінь, інертність.

22. Хто ввів поняття політичної культури в політичну соціологію:

- а) Ф. Енгельс;
- б) Г. Алмонд;
- в) В. Парето .

23. Що таке пізнавальні орієнтації в політичній культурі:

- а) метод пізнання політичної культури;
- б) знання про політику і її основних учасників;
- в) інтерес до політичного життя.

24. Що таке емоційні орієнтації в політичній культурі:

- а) емоційне ставлення до політичної реальності, політичних лідерів, їх дій;
- б) оцінка діяльності різних політичних гравців;
- в) пошук кумирів та ворогів.

25. Який характер носить політична культура в сучасній Україні:
- а) гомогенний характер;
 - б) гетерогенний характер;
 - в) активістський характер.
26. Який аспект етнонаціональних факторів досліджується в політичній соціології:
- а) етнографічні особливості різних народів і націй;
 - б) роль національних і етнічних факторів у політиці;
 - в) взаємодія держави та нації.
27. Розташуйте основні методики соціологічного дослідження голосування виборців на виборах в порядку спадання значення їх використання:
- а) інтерв'ювання;
 - б) анкетне опитування;
 - в) екзит-пол.
28. Як називається напрямок політичної соціології, що досліджує виборчий процес:
- а) соціологія абсентеїзму;
 - б) електоральна соціологія;
 - в) конформізм.
29. Що вважати маніпуляцією громадської думки в ході передвиборчих кампаній:
- а) вплив на потенційний вибір виборця того чи іншого кандидата або партії;
 - б) надання виборцю невірної інформації для того, щоб схилити його до голосування за певного кандидата або партію;
 - в) розповсюдження чуток.
30. Чи набули Ви корисних знань у ході вивчення курсу «Політична соціологія»:
- а) так
 - б) важко відповісти;
 - в) ні.

Питання для підсумкового оцінювання з курсу «Політична соціологія»

1. Предмет та об'єкт політичної соціології. Основні підходи та представники.
2. Методи політичної соціології.
3. Категоріальний апарат у політичній соціології
4. Функції політичної соціології.
5. Політична соціологія в системі суспільних наук.
6. Поняття та суть соціального як феномену суспільного життя.
7. Основні риси соціального та його види.
8. Принцип взаємодії – методологічна основа соціального підходу.
9. Генеза та еволюція наукових ідей політичної соціології.
10. Становлення політичної соціології як науки. Класичний етап її розвитку.
11. Методологічні основи політичної соціології.
12. Становлення політичної соціології в Україні.
13. Суть та призначення політики як соціального феномена. Особливість соціологічної інтерпретації політики.
14. Політика як соціальне відношення та діяльність.
15. Функції політики як соціального інституту і оцінка їх ефективності.
16. Влада як центральний елемент організованого суспільства, соціологічні підходи до її вивчення.
17. Соціально-філософські інтерпретації влади.
18. Політична влада: суть та основні характеристики.
19. Легітимність політичної влади та її соціальні основи.
20. Механізми контролю політичної влади суспільством.
21. Соціологічні теорії та соціальні основи походження і сутності держави.
22. Розвиток соціальних основ держави і її еволюція до сучасного стану.
23. Досвід осмислення ідеї «людина і влада».
24. Поняття та сутність громадянського суспільства.
25. Форми і методи взаємодії громадянського суспільства і держави.
26. Політична культура як предмет соціологічного аналізу. Зміст, типологія, основні функції.
27. Взаємозв'язок культури і політики.
28. Культурна політика та принципи її реалізації.
29. Економіка і влада.
30. Історичні форми взаємодії економіки і політики.
31. Економічна роль держави. Основні моделі державного регулювання економіки.
32. Соціальна стратифікація і політика.
33. Соціальна політика: поняття, функції та основні завдання.
34. Взаємодія етносу і політики. Основні принципи міжетнічної політики.
35. Вплив етнонаціональних факторів на політичний процес.
36. Поняття та суть політичної соціалізації.
37. Етапи та функції політичної соціалізації.
38. Ідеологія і її роль в політичній соціалізації.
39. Поняття, форми та фактори політичної участі.
40. Специфіка політичного вибору. Політичний абсентеїзм.

41. Поняття та суть політичної поведінки.
42. Виборець та електоральна поведінка. Види дослідження електоральної поведінки.
43. Виборчий процес як об'єкт соціологічного аналізу.
44. Суть, особливості, типологія та функції суспільних організацій та рухів.
45. Соціологічні підходи до вивчення груп тиску, корпоративізму та лобізму.
46. Політичні партії: поняття, походження, структура та функції.
47. Соціальні основи виникнення та діяльності політичних партій та суспільно-політичних рухів.
48. Нові суспільно-політичні рухи у країнах Заходу.
49. Типологія політичних партій.
50. Функціонування суспільних рухів, організацій і партій в сучасній Україні.

Література для вивчення курсу

1. Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура и стабильность демократии // Политические исследования. – 1992 - № 4.
2. Амелин В. Социология политики: становление и современное состояние // В Кн.: Социология в России. – 2000.
3. Андреев А. Этническая революция и реконструкция постсоветского пространства // Общественные науки и современность. – 1996. - № 1.
4. Арато А. Концепция гражданского общества: восхождение, упадок и воссоздание – и направление для дальнейших исследований // Политические исследования. – 1995. - №3.
5. Артемов Г.П. Политическая социология: Учеб. пособие. – М., 2002.
6. Ахрименко А.С. Пространственное моделирование электорального выбора: развитие, современные проблемы и перспективы // Политические исследования. – 2007. - № 2.
7. Баталов Э. Политическое - «слишком человеческое». – М., 2000.
8. Барматова С. П. Політична соціологія. Курс лекцій. – К., 2003.
9. Безвербный А.С. Предмет и метод политической социологии // В Кн.: Политическая социология / По ред. Сопова Г.П. – Ростов н/Д: Феникс, 1997.
10. Бодуен Ж. Вступ до політології / пер. з фр. – К.: Основи, 1995.
11. Бурдьё П. Социология политики. – М., 1993
12. Бурдяк В.І., Ротар Н.Ю. Політична культура країн Європи в контексті інтеграційних процесів. – Чернівці, 2004.
13. Бутенко А. Государство: его вчерашние и сегодняшние трактовки // Государство и право. – 1993. - № 7.
14. Васильев В.А. Гражданское общество: проблемы его исследования. – М., 1995.
15. Вебер М. Покликання до політики // Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. – К., 1998.
16. Вишняк О.І. Електоральна соціологія: історія, теорія, методи. – К., 2000.
17. Власть: Очерки современной политической философии Запада. – М., 1989.
18. Высоцкий А.Ю. Легитимность: анализ понятия // Грани. – 2003. - № 1.
19. Вятр Е. Социология политических отношений. – М., 1979.
20. Гаджиев К.С. Введение в политическую науку. – М., 2000.
21. Гаджиев К.С. Гражданское общество и правовое государство // Мировая экономика и международные отношения. – 1991. - № 9.
22. Гаджиев К.С. Политическая культура: концептуальный аспект // Политические исследования. – 1991 . - №6.
23. Гаман-Голутвинова О.В. Меняющаяся роль государства в контексте реформ государственного управления: отечественный и зарубежный опыт // Политические исследования. – 2007. - №4.
24. Городяненко В. «Соціологія політики», «політична соціологія» або «соціологія політичної сфери»? (історіографія проблеми) // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. - № 1.

25. Гранчук А.С. Особливості становлення громадянського суспільства в Україні: теорія і практика: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. політ. наук.: спец. 23.00.02 / А.С. Гранчук. Одес. нац. юрид. Академія. – О., 2001.
26. Дехтярев А. Политическая власть как регулятивный механизм социального общения // Политические исследования. – 1996 - № 3.
27. Дехтярев А.А. Основы политической теории: Учеб. пособие. – М., 1998.
28. Дехтярев А.А. Политический анализ как прикладная дисциплина: предметное поле и направления разработки // Политические исследования. – 2004. - №4.
29. Дмитренко М. Особливості сучасної української політичної культури: проблеми визначення // Політичний менеджмент. – 2005 . - № 5.
30. Доган М., Пеласси Д. Сравнительная политическая социология. – М., 1994.
31. Дробижева Л.М. Национализм, этническое самосознание и конфликты в трансформируемом обществе. Основные подходы к изучению. – М., 1994.
32. Дюверже М. Партийная политика и группы давления // Социально-гуманитарные знания. – 2000. - № 4.
33. Иванов В.Н. Политическая психология. – М., 1990.
34. Иванов В.Н., Семигин Г.Ю. Политическая социология. – М.: Мысль, 2000.
35. Ильин В.В., Панарин А.С. Философия политики. – М., 1995.
36. Ильин М. О природе политики // Вестник МГУ. Сер. Политические науки. – 1995. - № 2.
37. Ильин М., Коваль Б. Что есть политика и что – наука о политике (опыт нетрадиционного обзора) // Политические исследования. – 1991. - № 4.
38. Ильин М., Мельвиль А. Власть // Политические исследования. – 1997. - № 6.
39. Кин Дж. Демократия и гражданское общество / Пер. з англ. – М.: Прогресс-Традиция, 2001.
40. Ключев А.В. Человек в политическом измерении. – СПб., 2000.
41. Кокорська О.І. Легітимність влади та довіра в суспільстві, що трансформується: теоретико-методологічні проблеми // Наукові записки НаУКМА: Політичні науки. – Т.31. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2004.
42. Кола Д. Политическая социология. – М.: Весь мир, 2001.
43. Короткова Н., Лассуэл Г. Методология исследования проблем политики. // В кн.: Политическая наука на рубеже веков. – РАН, 2000-2004.
44. Кравченко Ю., Чечель В. Легітимність політичної влади й можливості її досягнення // Політологічні читання. – 1993. - № 2.
45. Липсет С.-М. Политическая социология // Американская социология. Перспективы. Проблемы. Методы. – М., 1972.
46. Магомедов К.О. Диалектика взаимодействия правового государства и гражданского общества. – М, 1997.
47. Макаренко С. А. Эволюция государства-нации: попытка деконструкции // Политические исследования. – 2008 . - №1.
48. Манхейм К. Идеология и утопия. – М.: ИНИОН РАН, 1992.
49. Матусевич В. Політична культура: Теоретико-методологічні проблеми дослідження // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. - № 4-5.
50. Мелчер Э. Политический механизм и рынок: выводы для демократических государств // Мировая экономика и международные отношения. – 1991. - №9.

51. Мерриам Ч. Новые аспекты политики // Антология мировой политической мысли.- М., 1997.
52. Пивоваров Ю.С. Политическая культура: методологический очерк. – М., 1996.
53. Пименов Р.Н. Происхождение современной власти. – М., 1996.
54. Политическая социология. / Под. ред. Сопова Г.П. – Ростов н/Д. : Феникс, 1997.
55. Политическая социология: Учебник для вузов / Под. редакцией Ж. Т. Тощенко. – М., 2009.
56. Політична культура: теорія, проблеми, перспективи. – К., 2004.
57. Політологічний енциклопедичний словник / Упор. В. Горбатенко; за ред.. Ю. Шемшукенка та ін. – К.: Генеза, 2004.
58. Політологія. Навчально-методичний комплекс: Підручник. – К., 2004.
59. Політологія: історія та методологія / Андрущенко В., Антоненко В. та ін.; За ред. Ф. Кирилюка. – К.: Здоров'я, 2000.
60. Пугачев В.П., Соловьев А.И. Введение в политологию. – М., 1996.
61. Пушкарев Г.В. Изучение электорального поведения: контуры когнитивной модели // Политические исследования. – 2003. - № 3.
62. Рікер П. Навколо політики. – К., 1995.
63. Рудич Ф.М. Політологія. Курс лекцій. – К., 2000.
64. Рутар С. Держава як основний елемент політичної системи (методологічні аспекти) // Розбудова держави. – 1993. - № 7.
65. Сіленко А. Структурні особливості соціальної держави // Нова політика. – 1999. - № 4.
66. Сковчиляс Л. Сучасні підходи до визначення предмета та структури політичної соціології як навчальної дисципліни. – Львів: ЦПД, 2002
67. Тощенко Ж.Т., Бойко В.Э. Политическая социология: состояние, проблемы, перспективы // Социс. – 1990. - № 9.
68. Удовиченко В. Соціальна держава: пошук оптимально прийнятної моделі соціально-економічного розвитку // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1999. - № 1.
69. Фергюсон А. Опыт истории гражданского общества. / Пер. англ. – М., 2000.
70. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Підручник. – К.: Либідь, 2002
71. Шмитт К. Понятие политического // Вопросы социологии. – 1992. - №1.